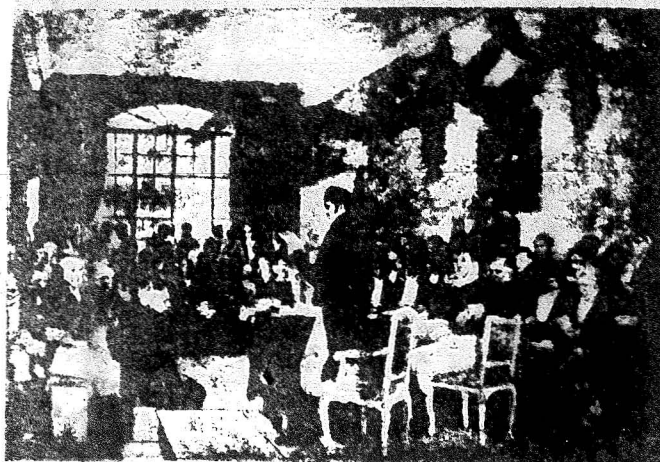

AVANTGARDEN

12. mai 1942.

17. MAI

Montro, hvad de vilde svare
Christie og de Gammelkare',
hvis de stod paa Eidsvold end,
murende med Sværd om Lænd?

«At være eller ikke være, var visselig ogsaa Spørqsmaalet for Norge i 1814. Det var ogsaa Hamlet imellem Landene: thronbaaret og ulykkeligt som Han, opofret og beluret af falske Frænder, og anseet af Verden for afsindig» . . . slik begynte Henrik Wergeland «Norges Konstitutions Historie». Og han skrev videre: «Visselig vi staa, med det norske Befrielsesværk for Øje, for en af de mest rørende, overraskende og maaske frugtbarste Begivenheder i Verdenshistorien. Hva er meer rørende end Uskyldighedens Lidelser? Hva er meer overraskende end en god, men magtløs Sags Sejer? Hva er frugtbarere end Exemplaets over al Verden henvejrede Sæd — Exemplaets, som det norske Folk har afgivet paa hvor simpel en Gave dog Friheden er at behandle, og paa at et Folk, foruden den, ligesom Marken for at grønnes, kun behøver Lys og en Smule Fred for at se sin Lykke at fremblomstre?»

I 1814 var vårt land en nasjon i gjenfødelse, et folk som kjempet for å få gjenopprettet et Norge som dets historie og kultur tilsa det.

Churchills tale den 9 mai ga de demokratiske landene ny berettiget grunn til optimisme. Han begynte med en advarsel til tyskerne mot å bruke gass på Østfronten. «England vil betrakte en slik umotivert niddingsdåd som rettet mot seg. England er beredt til å nytte sin overlegenhet i lufta til å svare med gassangrep mot militære mål i selve Tyskland.» «Idag begynner Hitler å snakke om humanitet», fortsatte han, «det skulle han gjort før han overfalt Warschawa».

Churchill forsikret at England fortsatt ville gi all den hjelp som var mulig til Sovjets tapre armé. Det er mange i England, sa han, som mener at den beste hjelpen ville være aksjoner mot nasistene gjennom invasjon. Han kunne ikke komme inn på hvilke planer den britiske militærdelse hadde, men han var gla for at dette var stemningen i det britiske folk og ikke krigstretthet.

Idag er vi en nasjon. Vi er ikke lenger en bortgjemt og glemt plett på Europakartet. Men vi kjemper ogsaa idag for vår frihet. Men mens vi dengang kjempet alene, inntar vi nå en viktig plass blant de nasjoner i verden som likesom vi kjemper for sin frihet.

17 mai, den dagen våre fedre ga landet vårt vår grunnlov, har vært vår nasjonale festdag. Idag kan det bare være en kampdag.

Men vi løp fordi det er en kampdag, kan vi med stolthet minnes det verk våre fedre gjorde, fordi vi idag i den mest hårde tid vårt land har gjennomlevet, har holdt deres verk så høyt i ære og ikke sviattet det.

Norges grunnlov er idag kanskje ennå mere dyrebar enn før, fordi vi forstår hva vi ville miste hvis ikke den i framtida skulle være grunnlaget for vårt samfund. Vi kan si at Grunnloven er selve fundamentet i den kamp som det norske folk idag fører. Trass i nasistenes overfall og trass i okkupasjonen står den nå som før ved makt for enhver nordmann, og vi anerkjenner bare den øvrighet som har sin myndighet etter den.

Engelske og amerikanske aviser betegner talen som optimistisk «av en mann som er overbevist om at Tyskland vil tape».

Fra januar av var kunstnere som ville opptre offentlig tvunget til å erklære seg villig til å opptre i kringkastingen.

Følgen ble at kunstnerne holdt opp å gi konserter, unntatt de som soknet til nasisten Rulle. Konsertlivet døde bort og streiken viste seg å være effektiv. Nå er nasistene på tilbaketog og er blitt tvunget til å oppgi sine krav.

Bestemmelsen er opphevet for musikere men ennå ikke for sangere, som er underordnet Finn Halvorsen.

KULTURFRONTEN

Forskjellige skuespillere har fått tilbud om å opptre i Sindings propagandafilm om den «norske legion», «Legionæren». Jørn Ording har fått tilbud om 20 000 kr. for 1 måneds filming. Liv Strømsted 10 000 for 1 mnd. Holst-Jensen 20 000. Alle har selv sagt nektet å motta tilbudet.

Det Norske Teatrets lokale ble rekvirert av nasistene, og skulle overleveres på dagen. Men teatrets ledelse har oppnådd å få frist til 15. juni. Et spansk stykke som har vært planlagt i to år og som teatret allerede har hatt kostymeprøve på, er nå plutselig forbuttt etter henvendelse fra den spanske minister til Finn Halvorsen.

Boykotten av Nasjonalteatret er fremdeles nesten 100 pst. effektiv. Nasistene har forsøkt å velte aksjonen ved å sende ut et «illegalt» skrift, undertegnet «aksjonsutvalget», hvor det sies at nå er hensikten oppnådd og blokaden oppheves.

Skrivelsen er forøvrig så klosset utført, at det ikke er tvil om opphavsmennene. Nasjonalteatrets lovlige styre sitter fengslet i tiende måneden på Grini. Teatret har fått en NS.sjef og et NS.styre (med den beryktede sjefen for en viss del av NS.' hemmelige politi, Høltskog, som formann), og teatrets gamle myndigheter er berøvet enhver funksjon. Så lenge dette forhold vedvarer er Nasjonalteatret boykottet!

Innenriksdepartementet og Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet er atter kommet i konflikt. I aprilnummeret av Kommunalt Tidsskrift gjengis et skriv som Norges Byforbund har sendt Kultur og Folkeopplysningsdepartementet, hvor det reises skarp kritikk over Statens Filmdirektorat som sorterer under dette departement. Skrivet er undertegnet av Hagelin.

Det refereres at kommunene uten vederlag måtte gi fra seg til staten sine aksjer i A.s Norsk Film men på den betingelse at kinematografene ikke skulle brannskattes mer for finansiering av norsk filmproduksjon. I tidligere perioder har støtten utgjort 1 pst. av spilleinntekten. Etter en ny bestemmelse fra filmdirektoratet skulle det imidlertid nå betales en leie for kulturelle forfilmer på 5 pct. av spilleinntekten og 5 pst. for ukerevyer. I skrevet dokumenteres det at dette for Oslos vedkommende ville bety ca. 50 pst. av kinooverskuddet. Denne bestemmelsen karakteriseres som et grovt brudd på inngått avtale.

Det er et nytt bevis på stridighetene innen nasisleiren, samtidig som det gir oss et lite innblikk i de enorme summer vi skal være med å betale for nasistenes ukerevyer og de slette nye norske «kulturfilmer».

Ved journalistkongressen i Venedig talte Gulbr. Lunde ifølge Frankfurter Zeitung over temaet «Wie Norwegen von der Britische Presse betroffen wurde.» Han sa bl.a.: «Ennå idag fortsetter den britiske presse sine løgner. For eksempel har Times påstått at det norske folk ennå er trofast mot den norske konge. En slik grov løgn tror ingen i Norge mer, men den engelske presse forsøker gjennom slik propaganda å influere på verdensstemningen mot Norge.» Den hjemlige nasipresse har klokkelig underslått ovennevnte avsnitt av talen.

Kunstnerhuset i Wergelandsveien i Oslo er tatt av tyskere til kontorer. Likeledes Handelsbygningen i Oslo og Studenterhjemmets hotell. Studenterhjemmet på Blindern har også måttet lide samme skjebne. I Handelsgymnasiets bygning som var ferdig i høst har tyskerne slått ut veggene og satt nye vegger med gjennomgående konstruksjoner. En regner med at det vil koste ca. halv million kroner å føre bygget tilbake til sin opprinnelige skikkelse. Dette vitner også sterkt om tyskernes store interesse for den norske skole. Det ble sagt i forbindelse med tyskernes 2-års jubileum i Norge at de hadde sørget for frigjøring av skolene. Det er kanskje derfor de i den siste tiden stadig tar i beslag flere og flere skoler. Lærerskolen i Wergelandsveien er forlengst tatt. I det hele tatt kan en si at Oslos sentrum idag med dets moderne bygg er tatt i bruk av tyskerne.

Fra Danmark meldes det at alle eldre filmer fra Østerrike nå er under revisjon. Ordet «Østerrike» skal vekk, likeså det østerrikske flagget og alt som kan minne om at Østerrike noen gang har vært fritt.*

Det svenske lærerforbund har vedtatt følgende uttalelse: «Sveriges lärare har med beklagande och bestörtning tagit kännedom om de åtgärder som vidtages mot de norske lärarna och med varmt deltagande följt deras kamp mot försök att förvandla norsk skolväsen til et instrument för folkets fostran til en livsåskådning, som er främmande för nordisk mentalitet.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna Folk-skolläraförörening ser med förvisning fram mot den dag då det norske undervisningsväsenet kan ordnas på grunder godtagne av det norske folket och da det frugtbara samarbetet mellom Nordens Lärare kan återupptages och utbyggas.»

SEND AVISEN VIDERE TIL PÅLITELIGE
FOLK STRAKS DU HAR LEST DEN!

Utviklingen i kirkestriden de siste dager viser at NS. forstår at de har rendt pannen mot en mur, og forsøker å trekke seg tilbake. Alle prester som ble arrestert i forbindelse med «Kirkens grunn» er løslatt. Derimot sitter byråsjef Hansson i Kirkedepartementet fremdeles inne, han har fått et halvt års fengsel. Biskop Berggrav og domprost Fjellbu er internert. Tre prester, Strømme, Thø og Sæverud sitter arrestert på grunn av uttalelser de er kommet med under prekenen.

I alt er 50 prester avskjediget, derav 15 etter påske. Av disse 15 avsatt fikk de fleste også beskjed om å forlate distriktet, men dette ble senere tatt tilbake. Ca. 15 prester har taleforbud, og en del er kastet ut av sine prestegårder.

De teologiske fakulteter har sammen og enstemmig sendt et lengere skriv av 25. april til departementet hvor de gir sin fulle tilslutning til kirkens holdning. — Også rektorene ved de to praktisk-teologiske seminarer er med på dette.

Praktisk tatt alle kristelige organisasjoner har den 26. april sendt følgende henvendelse til Kirkedepartementet: Undertegnede styre for N. . . organisasjon kan ikke tie til den måte hvorpå statsmaktene har stemplet kirkens megn i anledning den bekjennelse som ble opplest i kirkene nå i påsken. Skal ikke kirkens prester ha rett til å oppstille kirkens bekjennelse og lese den opp for sine menigheter og handle i følge denne sin bekjennelse uten å beskyttes fra statsmaktens side for politikk, forrederi og opprør, da vil det kjennes for det norske kristenfolk som om kris-

tenforfølgelsene allerede er begynt her i landet. Vi uttaler vår fulle tilslutning til den oppleste bekjennelse «Kirkens grunn» og stiller oss solidarisk med våre prester.

Vi kan heller ikke tie til den behandling våre lærere har vært utsatt for fra myndighetenes side. At man vil tvinge lærerne til å gå inn for noe som strider mot deres overbevisning, og utsetter dem for en grusom behandling når de nektet dette, det er mer opprørende enn vi kan si. Sammen med Trøndelagsprestene ber vi i Jesu Kristi navn om barmhjertighet for disse lidende.

Vi kan heller ikke tie til behandlingen av biskop Berggrav. At Justisdepartementet sender ut en meddelelse til den utenlandske presse at Berggrav er løslatt og samtidig internerer ham så strengt at ikke en gang hans egen familie får besøke ham, det er ikke bare uverdigg, men også usannferdig.

Biskop Berggrav holdes fengslet på sin hytte i Asker. Der er 11 politifolk til å holde vakt over ham. De er utrustet med hjem, geværer, pistoler og køller. Rundt huset er det satt opp høyt piggtrådgjerde, på porten står en plakate: «Adgang forbudt». Biskopen får ikke motta noen som helst beskjed. Ikke engang fra sin syke hustru, og han får heller ikke sende noen beskjed til utenverden. Biskopens sønn, «Kirke og Kultur»s redaksjonssekretær, Øivind Berggrav, holdes fengslet i samme hytte, men det tillates ikke forbindelse mellom far og sønn.

EN AV ISLANDS AVISER skriver om de norske lærere: Dette er ingen ny kamp, men det er en ny side av en gammel kamp.

De norske lærere har vist et enestående mot. De har med livet som innsats valgt å kjempes for sin rett, heller enn å forhandle med sine undertrykkere.

Den norske lærerstand kjemper for verdenskulturen. Vi islendere ser på dem med beundring, og kan bare håpe at vårt folk sto like sterkt hvis vi skulle komme opp i en lignende situasjon.

20 politifolk i Aker og betydelig flere i Oslo har i den siste tid meldt seg ut av NS. En venter at de blir suspendert fra sine stillinger.

I følge den nye legelov er nå to unge leger kommandert til halvt år ved arbeidstjenesten. Den ene av dem hadde praksis rett overfor Hans Engh i Kirkeveien. Den kjente nasilege får sikkert ikke større praksis allikevel.

På hygienikerkongressen i Oslo ble ernærings-situasjonen drøftet. I innlandsbygder er matsituasjonen noe bedre, men i kystbyene og for folk med tungt arbeid meget vanskelig. Statsfysikus i Bergen, Øksnevad, berettet at man der ikke hadde hatt poteter og kålrot siden jul og nå fikk voksne bare skummet melk to ganger i uka. Dødeligheten ved tuberkulose og barnesykdommer var stigende og sykdommens forløp generelt forverret. Kropparbeidere i Oslo, f.eks. bryggearbeidere orker ikke lenger overtidsarbeide. Det er nå i virkeligheten bare bedrestilte lag av befolkningen som har hamstret endel som ikke sterkt merker ernæringsvanskelighetene.

P.g.a. avskjedigelsene av prester er Korskirken og Mariakirken i Bergen helt uten prester. Selv prestekontorene er stengt.

I Kampen kirke i Oslo er både pastor Edwin og Bastiansen avsatt og istedet er den over 70 år gamle Ruud innsatt.

ØSTFRONTEN

Det er framleis tilsynelatende stille på Østfronten. På den nordlige del av fronten fra Moskva hindrer tela framleis større operasjoner, men på den sydlige delen skulle operasjoner i større stil nå være fullt mulig. Nasistenes våroffensiv lar imidlertid vente på seg. Fra Ankara meldes at man der mener at offensiven først kan begynne i juni, p. g. a. de store vansker nasistene har med å bekjempe de russiske geriljatropper. Von Papen har uttalt sin forvisning om at tyskerne så i august skal ha erobret Kaukasia. — — —

I alle tilfelle er det sikkert at Hitler har vansker med å samle tilstrekkelig soldatmateriell til sin offensiv. Nesten 1 million av de 2 millioner soldater som Hitler stiller opp skal være mellom 17 og 18 år. På den annen side har han vært nødt til å utskrive en rekke eldre årganger, først og fremst arbeidere som har vært beskjeftiget i rustningsindustrien. Russerne på sin side forbereder seg imidlertid på å møte de nye tyske framstøt. Den kjente russiske journalist Ilja Ehrenburg uttalte den 5 mai i russisk kringkasting at den tyske våroffensiv må komme, «men det som vi må gjøre er å forandre den våroffensiven til en vårretrett!»

Den jevne tysker ser med engstelse fram mot offensiven. Hitlers siste tale gjorde det til fulle klart for menigmann at slagkraften til den røde armé er uhyre meget større enn hva de nasistiske lederne før ga det utseende av. En fremtredende tysk embetsmann uttalte forleden — ennå vet vi ikke hva som skjuler seg bak Ural. Russland vil ennå kunne by oss ubehagelige overraskelser, særlig nå med det intime samarbeide med England og U.S.A. Men sett at den tyske krigsmakt formår å trenge fram over Ural, fortsetter han, hva venter oss da? I Serbia har et par tusen besluttsomme patrioter påført oss svære tap — hva har vi da å vente av Russlands millioner. Sikkerligen, de kommer ikke til å stå tilbake for befolkningen i de andre okkuperte landene.

Trass i den tilsynelatende ro har kampene allikevel i to uker tildels vært ganske heftige. Russerne har øvd et meget sterkt trykk på de finske linjer, men har ikke klart å gjennomføre noe avgjørende gjennombrudd. I Finland er stemningen meget spent. Det nasifiserte propaganda-apparat forsøker med alle midler å holde stemningen oppe, men allerede nå merkes en viss uro og tvil over Tysklands slagkraft. Dessuten er enkelte forsyninger fra Tyskland blitt forsinket p. g. a. engelskmennenes bombing av Lübeck og Rostock.

På Leningradfronten har det vært meget heftige kamper. Russerne har framleis bare forbindelse med det øvrige land over Ladoga, hvor isen nå er gått opp. Nasistene har gjentatte ganger forsøkt en flyoffensiv over byen, men er blitt slått tilbake. Byen er i vinter fullstendig evakuert for sivilbefolkningen, og bare soldater og arbeidere til viktige bedrifter er tilbake.

Ved Ilmensjøen har russerne inntatt en viktig by, Borov, et viktig jernbaneknutepunkt. På den annen side ser det ut til at nasistene har fått kontakt med den omringete 16 armé ved Staraja Russa. Kampene har vært usedvanlig blodige.

SLAGET I STILLEHAVET

Etter en kjede av nederlag ser det ut til at de alliertes krigslykke har vendt seg. Japanerne har lidd et klart nederlag under forsøket på å sende en invasjonsflåte mot Australia.

Det første japanske framstøt mot dette kontinent var rettet mot øygruppa New Guinea som danner et slags «springbrett» over til Australia. Det lyktes også japanerne å komme i land her, men deres framrykking ble stoppet, og de allierte har siden holdt stillingen. De japanske flyplasser og stillinger har siden vært utsatt for voldsomt bombardement av australske og amerikanske flyvere. I mellomtia er det kommet sterke amerikanske troppetransporter til Australia, uten at japanerne har kunnet senke et eneste skip i de amerikanske konvoier.

Sjøslaget som i disse dager har rast ved Salomonøyene, har vært av avgjørende betydning for Australias militære stilling. For første gang siden Stillehavskrigen begynte har det vært et virkelig sjøslag med innsats av store enheter på begge sider.

De japanske «dødspiloters» innsats truet nesten med å tvinge større fiendtlige krigsskip bort fra deres aksjonsområde. De alliertes innsats nå viser imidlertid at de fremdeles tør sette inn større enheter, og denne gang for første gang med hell.

De japanske tap i slaget er foreløpig fra alliert hold meldt til: 1 hangarskip, 1 tung krysser, 1 lett krysser, 2 destroyere, 4 kanonbåter, 2 forsyningskip. Dessuten er ytterligere 6 skip skadet, nemlig 1 hangarskip (som antakelig er senket), et ombygd hangarskip på 9000 tonn, 1 lett krysser og 2 transportskip. (Japanerne melder selv at de har tapt 1 gammelt hangarskip og 1 tankbåt som var ombygd til hangarskip.)

Om de alliertes tap foreligger det ikke nøyaktige opplysninger. Foreløpig har briterne dementert japanernes melding om at 1 britisk slagskip skulle være senket. Amerikanerne har likeledes dementert at noe amerikansk hangar- eller slagskip skulle vært senket.

NV. for Kalinin har russerne erobret en viktig stilling med et tap for nasistene på 1800 mann. Mellom Kursk og Karkow har Timoschenkos armé brutt tyskernes sambandslinjer 2 steder. Som eksempel på den russiske aktiviteten bak de tyske linjene kan nevnes at 2 tyske troppetransporttog ble sprengt i lufta ved Smolensk. Det omkom ca. 1000 tyske soldater.

I lufta har aktiviteten tiltatt betydelig. Framleis er det imidlertid russerne som har initiativet, og de russiske bombeflys ødeleggelse og angrep på de tyske forsyninger bidrar til å senke nasistenes forberedelse.

«Isvestia» melder at den russiske produksjon av tanks har øket betraktelig. Det produseres nå tilstrekkelig for å slå tyskerne tilbake.